

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ

Муқимий номидаги Қўқон Давлат педагогика институти

Барча педагогик таълим ("Бакалавр")

йўналишлари учун.

АЖДОДЛАРИМИЗ МЕРОСИ-ҚАДРИЯТЛАРИМИЗ АСОСИ

Қўқон 2003 йил

Тузувчилар: Юсупов М.М.
- Умумий педагогика кафедраси уқитувчи.

АЖДОДЛАРИМИЗ МЕРОСИ-КАДРИЯТЛАРИМИЗ АСОСИ

РЕЖА:

1. Аждодларимиз мероси-кадриятларимиз асоси эканлиги хакида тушунча.
2. Боболаримиз уз Ватанларининг келгуси авлодларини равнаки ривожланиши ҳамда узларини умр бокий булиб колишларини кузлаб, ҳам маданий, ҳам моддий бойликларни колдирганлиги хакида.
3. Кулолчилик, наққошлик, дурадгорлик, мармартошдан турли-туман буюмлар ясаш каби хунарлар ҳам ота-бободаримиздан колган мерослиги хакида.
4. Уз элининг ор-номусини, динини, иймонини, тилини маданиятини химоя килиб чиккан канча-канча давлат арбобларимиз, шоиру ёзувчиларимиз, илму-урфон сохиблари халқ душманига айлантирилиб, ота-онаси, болалари жазога тортилганлиги хакида.

1. АЖДОДЛАРИМИЗ МЕРОСИ-КАДРИЯТЛАРИМИЗ АСОСИ ЭКАНЛИГИ ХАКИДА ТУШУНЧА.

Бизнинг буюк аждодларимиз асарлари килган савоб ишлари ва ажойиб тарифга эга хунаrpеша, уста-олиму фозил кишилар бизнинг аждодларимиздир. Улардан бизгача жуда куп хунарлар етиб келган.

Масалан: меъморчилик, кулолчилик, наққошлик, дуппи-дузлик, заргарлик ва бошка шу каби хунарлар.

Туркистон халкининг куллари кадок, калби соф, нигохлари меҳр билан оламга назар ташлаган ва ундан маънавий озука ололган кишилар яшаган. Бунга мисол килиб бутун жаҳонга донги кетган Бухоро, Самарканд обидалари, Риштон кулолчилиги, Чуст, Маргилон дуппи-дузлиги бизни маданият ва маънавиятимиз булиб, улар кадриятларимиз асосидир. Халкимиз хотира си ажойиб номларга бой, бутун жаҳонга донги кетган Беруний, Хоразмий, Ибн Сино, Ат-Термизий, Навоий, Ахмад Яссавий, Ал-Фаргоний каби куп алломалар маънавияти кенг, улуг кадриятларимиз сиймосидир. Биз учун улар кадрли булган кадрият хисобланади. Кадриятни узи иккига булинади. Моддий ва маънавий кадрият. Кадрият номанфий тушунча булиб, у тушунчалар каторидан урин тутади. Кадрият тарихий амалиёт жараёнида кишилар томонидан ёйилган.

Урта Осиёда кадрият масаласини олга сурган улуг мутафаккир Фаробий, Навоий, Увайсий ва бошка шу каби буюк олимлардир.

Фаробий урта асрлар шароитида таълим-тарбия, ахлоқ маданияти, маърифат, эътикод, тинчлик ва меҳнат сингари умуминсоний кадриятларни улуглайди. Ибн Сино уз асарларида ахлоқ кадриятларини улуглайди.

БОБОЛАРИМИЗ УЗ ВАТАНЛАРИНИНГ КЕЛГУСИ АВЛОДЛАРИНИНГ РАВНАКИ,РИВОЖЛАНИШИ ХАМДА УЗЛАРИНИНГ УМРБӨКЎЙ БУЛИБ КОЛИШЛАРИНИ КУЗЛАБ,ХАМ МАДАНИЙ, ХАМ МОДДИЙ БӨЙЛИКЛАРНИ КОЛДИРИБ КЕТГАНЛАРИ ТУГРИСИДА.

Аждодларимиз буюк калб эгалари булганлар.Биз юни бизга улардан мерос колган (Роладхона,макбараи масжид,Касру кошона,кутубхоналару мадрасалар ва уз замонасининг етук авлодлари ёзиб колдирган ноёб китоблар) мисолида куришимиз мумкин.Буларнинг бари утмиш маданияти ва маънавиятимизни белгилаб берувчи кадриятларимизга асос була олувчи мерос хисобланади.бу табаррук меросимизни урганиш,уни куз корачигидай асраш,келгуси авлодга етказиш биз учун хам карз,хам фарздир.Биз ёш авлод боболардан колган меросдан бугунги кунда жуда куп фойдаланмоқдамиз. Улар яратган кашфийётлар,буюк асрлар биз олаётган,урғанаётган билимнинг асоси хамда мустахкам пойдеворидир.

Масалан:Ибн Синонинг "тиб конунлари "асари буюгунги тиббийетимизда кенг фойдаланилмоқда.

Берунийнинг ер шари айланма шаклида эканлигини кашф этиши эса хозирги кундаги астраномларнинг олиб бораётган ишларида пойдевор булиб хизмат килади.

оламга донги кетган азим шаҳарлар Самарканд,Шахрисабз,Хива,Кукон сингари шаҳарлар яратувчилари булмиш улуг аждодларимизнинг ижодиёти узини улугворлиги ва гузаллиги билан хозир хам инсонни лол колдирмоқда.

Улугбек курдирган расадхона нафакат узбеклар,балки бутун илм-фан оламига улкан меросдир.

шеърят ва маърифат дунёсининг улуги булмиш Навоий ёзган дилкушо газаллар рубоийлар хар хил миллат калбидан жой олган.

3.КУЛОЛЧИЛИК,НАККОШЛИК,ДУРАДГОРЛИК,МАРМАРТОШДАН ТУРЛИ-ТУМАН БУЮМЛАР ЯСАШ КАБИ ХУНАРЛАР ХАМ ОТА- БОБОЛАРИМИЗДАН КОЛГАН МЕРОСЛИГИ ХАКИДА.

Ота боболаримиздан бизгача нафакат улар килган ишлар,балки уларни хунармандчилик усуллари хам мерос колган.Президентимиз И.А.Каримов айтганидек ,биз бу меросларни авайлаб,саклаймиз ва келажак авлодга етказишимиз керак.Кулолчилик урта Осиёда жуда кенг ривож топган,Коратог,Гиждувон,Риштон,Шахрисабзда сапол идишларни сирлаш,безашни узига хос усуллари вужудга келган. хамда болалар адабиёти намуналаридан олинган парчаларни укиб тушуна олиш;
Математика.

Бошлангич синфларда укувчилар математикадан куйидаги билим куникма ва малакаларни эгаллашлари шарт:

-сонларни укиш ва ёзиш,уларнинг хона кушилувчиларини йигиндиси куринишидаги сонларни тушуниш;

-натурал сонларни тугри таккослаш"катта","кичик"ва "тенг"белгиларини тугри куллаш.

-сонларни ёзма кушиш,уч хонали ва тўрт хонали сонларни айириш,бир хонали ва икки хонали сонга қўйиш ва бўлиш;

-қўйиш,қўйиш,айириш ва бўлишнинг ҳолларда юз ичида оғзаки ҳисобларни бажара олиш;

-"йигинди","айирма","қўйиш"ва "бўлиш"атамаларини маъносини тушуниш ва сонли ифодаларни ўқишда қўлай олиш;

Жисмоний камолотга оид:

-инсон саломатлигини ва жисмоний камолотига оид тушунчаларни билиш;

-чиникиш моҳиятини аниқлаш;

-гимнастика машқларини бажара олиш;

-шахсий гигиена меъриларига амал қилиш;

-жисмоний машқларни инсон камолотини таъминлашдаги аҳамиятини аниқлаш; -жисмоний тарбия машқларни ҳавфсизлик қоидаларига риоя қилган ҳолда бажара олиш;

-миллий ўйинлар қоидаларини билиш;

-турли спорт ўйинларини элементларини қўлай олиш;

Мусикага оид:

-мусика бадиий санъат эканлигини билишлари;

-халқ мусика мероси ҳақида тушунчага эга бўлиш;

-чолғу асбобларини билиш ва товуш тебнларидан уларни фарқлай олиш;

-мусикага оид оддий атамаларни билиш;

-нота ёзувларини билиш ва амалда қўлай олиш;

-биргаликда ва яққа ҳолда қўйлай олиш;

-мусиканинг ифода воситаларини билиш;

-ижрочилик турларини ижро қилишдан фарқлай олиш;

Тасвирий санъатга оид:

-тасвирий санъат ва унга оид ибораларни билиш;

-асосий рангларни фарқлай олиш;

-бадиий материаллар,асбоблар ва жиҳозларни фарқлай олиш;

-расм ишлаш босқичларини билиш;

-нақшлар ва уларни хусусиятини билиш;

-бўёқни ўз ўрнида ишлата олиш;

-табиат манзараларни қўйиш ва тасвирлай олиш;

-буюмлар ясаш ва уларни безата олиш;

-турли рангларни ҳосил қила олиш;

-бадиий тасвирларнинг жамият ҳаётида тутган ўрнини билиш;

Инсоннинг моддий ва маънавий эҳтиёжига оид:

-Ватан тушунчасига эга бўлиш;

-давлат тушунчаси,давлатнинг рамзий белгиларини,она Ватан тўғрисида аниқлаш;

-Ўзбекистон аҳолиси ва миллий таркибинини билиш;

-мамлакат ҳаётидаги буюк саналарни,байрамларни билиш;

-ахлоқ ва қийиниш меъриларини билиш;

-ўй тўйишни билиш;

-мўминга,атрофидагиларга мулозамат қўйиш;

- дастурхон тузатишни билиш;
- орасталик меъёрларини билиш;
- уз тугилган жойи ва улкаси хакида тушунчага эга булиш;
- техник моделлаштиришга оид ишларни бажара олиш;
- уй-рузгор ишларини бажара олиш;
- содда конструкторлик ишларини бажара олиш;
- оддий бичимли тикиш ишларини бажара олиш;
- инсон меҳнатини фаолият турларини англаш;
- хукук ва хукукбузарлик хакида тасаввурга эга булиш;
- кишлоқ ва шаҳар аҳолиси ҳаётини билиш;
- уй хужалиги хакида маълумотга эга булиш;
- оила ва унинг кандай ташкил топишини билиш;
- бозор, сотувчи, харидор каби тушунчаларни билиш;
- инсоннинг пулга булган эҳтиёжини англаш;
- пул бирликларини билиш;
- нарих ва унинг узгарувчанлигини билиш;

3.КИЧИК МАКТАБ ЁШИДАГИ БОЛАЛАР БИЛАН ТАБИАТ КУЧОГИДА УКУВ МАШГУЛОТЛАРИНИ УТКАЗИШ.

Болаларни теварак атрофга,табиат билан таништириш,уларда табиат ходисаларини кандай юзага келиши хакида бошлангич тасаввур ҳосил қилиш,илмий дунёқараш куртакларини шакллантириш,табиатга муҳаббат уйғотиш ва ундан оқилона фойдаланишни ургатиш,табиат таълими соҳаси орқали амалга оширилади.

Табиат таълим соҳаси бўйича стандарт курсаткичлар боланинг табиат ва ундаги ходисалар хақидаги тасаввурларига эга бўлиши,уларни фарқлай олиш,қискача тавсифлаб бериш ҳамда амалда қўллай олишга урганиш нуктаи назаридан белгиланади.

"Атрофимиздаги олам" фани 1-2-синфларда ўқитилади,курснинг вазифаси болаларни предметлар ва табиат ходисаларини,ижтимоий ҳаёт хақидаги тасаввурларини кенгайтириш,системага солиш,уларни ахлокий қўниқмаларини бойитиш,одамлар ҳаёти ва меҳнатига қизиқиш уйғотиш,оила,мактаб,жамоа жойларида ўзини тугри тутиш қўниқмаларини шакллантиришдир.

Болаларнинг атроф олам хақидаги тасаввур ва тушунчаларини шакллантириш билан боғлиқ ҳолда уларнинг суз бойликларини ошириш зарур.Атрофимиздаги олам билан таништириш жараёнида асосий диққат эътибор экологик муаммоларга қаратилади.Бунда инсоннинг табиатга таъсири,усимликларнинг усимлик билан,усимликларнинг хай-вонлар,хайвонларнинг хайвонлар билан узаро алоқаси ва боғлиқлиги урганилади.Дастур қуйидаги бўлимлардан иборат:

- 1.Атрофимиздаги олам жисмлари,жисмлар хусусиятлари,жисмларнинг фазода жойлашуви.
- 2.Она табиат.
- 3.Яқин атроф муҳит билан танишув.

4.Согликни саклаш.

5.Саёхат.

Усимлик ва хайвонларнинг баъзи турларини чуқурроқ урганиш "Усимликлар ва хайвонлар" мавзуларида кузда тутилиди.Бу мавзуларни урганишда баъзи турларнинг узига хос булишларини ажратиб олиш мақсадида аник предметларни таккослашга катта аҳамият берилган.

Хайвонларни тасвирлашда укувчилар улар танасининг факат асосий қисмларини айтадилар.Тананинг бошқа қисмлари бу қисмларнинг яққол ажратиб турган характерли буюғи ёки шакли танишбелгиси булиб бир хайвонни бошқасидан ажратиш учун хизмат қилган ҳолда қурсатилади.

"Усимликлар ва хайвонлар" мавзулари буйича билимларини мустаҳкамлаш учун укувчиларнинг табиий материал билан ишлари қулланади.Укувчилар аник мисолларда табиатдаги узаро алоқаларни қуриш жонсиз табиат жонли табиат билан қандай боғлиқлиги,бир хил организмлар бошқа хиллари билан қандай боғлиқлиги,табиатдаги озикланиш занжирини билишлари керак.

Болаларни жамият ҳаёти билан таништиришнинг турли хил шакли услуб ва воситалари мавжуд;экскурсияли,саноат ва қишлоқ хужалиғи ишчилари билан учрашувлар,музей,театр,клубларга бориш,суҳбат ва ўқишлар, кинофильмла, диофильм, теле ва радио қурсатувларини томоша қилиш,байрамларга тайёргарлик қуриш ва х.к.

Атрофимиздаги олам ва предмет ва объектлари ҳақида шаклланган тасаввурларни укувчилар укув машғулотларини,дидактик ва ижодий ўйинлар ўз-ўзига хизмат қилиш ва ижтимоий фойдали меҳнат қилиш жараёнида амалий мустаҳкамлайдилар.Шу тарзда атрофдаги олам билан танишиш буйича материалларни урганишда укувчиларнинг билим фаолиятини фаоллаштириш ва уларни ҳар тарафлама етук шахс булиб ривожланиши мақсадида таълимий,тарбиявий ва ривожлантирувчи масалалар ҳал қилинади. Табиатшунослик фанини ўрганишда қузатиш,экскурсия,тажриба,амлий ишлар етакчи уринни тутди.Болаларни қузатиш усуллариға ўргатиш, уларнинг натижаларини қундалиқ дафтарға белгилаш,улар асосида ҳулоса ва умумлаштиришлар қилиш давом эттирилади.Экскурсиялар ўтказишда,табиат ашёлари ва воқеийлигини табиий ҳолатда ўрганишға катта эътибор берилади.Бу юқори қурғазма асосида синфларда ўтказиладиган дарсларға ҳам тегишлидир.Шунинг учун табиатшунослик дарсларини ўтказишға алоҳида эътибор бериш зарур.

Саёхат:1).Жонли ва жонсиз табиатнинг турли асосий жойларини қурсатиш.2).Инсонлар таъсири орқали табиатдаги ўзгаришлар.3).Табиатни асраш (ботаника богига,хайвонот богига,экологик йулак ва бошқалар.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР.

1.Умумий урта таълимнинг давлат таълим стандарти ва укув дастури."Бошланғич таълим" Таълим тараққиёти. 7- маҳсус сон.

2.Умумий урта таълимнинг давлат таълим стандарти ва укув дастури.Таълим тараққиёти.5- маҳсус сон.14-54-58 бетлар.

3."Бошланғич таълим" журнали.1- январ-февраль 2000 йил.

ТАЯНЧ ИБОРАЛАР:

Тарбиявий мақсад, таълимий мақсад, предмет, объект, уқув машғулоти.

САВОЛЛАР:

1. 6-7 ёшли болаларни мактабга қабул қилиш борасида "Бошланғич таълим концепцияси" да нималар эътироф этилган ?.
2. Она тили ва уқиш фанларига қуйиладиган талаблар нималардан иборат?
3. Болаларга атроф олам ҳақидаги тасаввурларни бериш қандай амалга оширилади ?.